

El món després de la Segona Guerra Mundial

1.- La formació de blocs i la "guerra freda" (1945-1962)

2.- Descolonització i subdesenvolupament a l'Àfrica.

1.1- La formació de blocs .Quan es va acabar la 2ª Guerra Mundial només dos països, EUA i L'URSS, eren capaços d'afrontar, gràcies a la seva potència econòmica, l'esforç de la reconstrucció de la postguerra.

- EUA. Model capitalista i democràtic-parlamentari.Volia fer prevaldre el paper de líder del món que exercia des del 1919.
- URSS. Únic país socialista del món (fins llavors), veia que la guerra li permetia estendre la seva influència.

Aquesta situació significava l'enfrontament entre dos sistemes, entre dos blocs de països encapçalats pels EUA i L'URSS.

A diferència de la 1ª G.M., la 2ª no va acabar amb la signatura de grans tractats de pau. Els contactes entre els vencedors es van iniciar molt abans que la guerra finalitzés. Així l'any 1943, quan es començava a veure la caiguda d'Alemanya, els caps d'Estat dels EUA (Roosevelt), l'URSS (Stalin) i Gran Bretanya (Churchill), es van reunir en una Conferència a Teheran i l'any 1945 a Jalta es van delimitar les dues grans àrees d'influència soviètica i americana. Europa estava dividida en dues zones partides pel meridià 10 est:

- La zona occidental era ocupada per les tropes nord-americanes.
- La zona oriental era ocupada per les tropes soviètiques.
- Alemanya va quedar dividida en 4 zones (nord-americana, britànica, soviètica i francesa).
- Els occidentals van acceptar el govern de Tito a Iugoslàvia.
- Els comunistes van entrar al govern de Polònia.

Conferència a Postdam (juliol 1945) entre Stalin, Truman (substitut de Roosevelt) i Churchill. Es posa de manifest la impossibilitat que els vencedors arribessin a un acord.

- Els soviètics havien ocupat la major part de l'Europa Central i consideraven inútil consultar als occidentals sobre la reorganització d'aquesta àrea.
- Els aliats van fer el mateix a les zones que havien ocupat a la Mediterrània i a l'Àfrica.

Conferència de París.(1946)

- S'elaboren els tractats de pau amb Itàlia, Romania, Bulgària, Hongria i Finlàndia, signats l'any següent.
- El tractat d'Àustria no es va signar fins l'any 1955 i fins aquell moment va estar intervinguda pels aliats.
- Els aliats signen un tractat amb el Japó l'any 1955 sense els soviètics.
- Alemanya repren progressivament les seves relacions amb els aliats, però sense haver signat, com l'any 1919, cap tractat general de pau.

Resum: El panorama polític mundial ha estat condicionat, des del final de la 2ª G.M., pels EUA i l'URSS, que no van saber posar-se d'acord sobre la reorganització del món un cop acabat el conflicte. I

tot perquè oferien dos models econòmics i dues formes d'organització social oposades i inconciliables.

L'objectiu dels vencedors va ser garnatir l'existència de dos blocs, liderats per les dues superpotències i assegurar que la resta de països s'alineessin en funció dels interessos d'aquests dos Estats.

El bloc capitalista i el bloc socialista van anar conformant dos models socials i polítics tan diferenciats, que en unes ocasions van estar a punt d'enfrontar-se i en unes altres van reduir les distàncies, convençuts de la impossibilitat de destruir-se sense posar en perill el futur de la humanitat.

Les relacions internacionals van passar, doncs, del que s'ha anomenat guerra freda (conflicte entre els blocs—per aconseguir el seu predomini en cadascun dels blocs— en tots els dominis excepte l'enfrontament militar directe) a la coexistència pacífica (acceptació de l'existència de l'altre bloc i necessitat d'establir-hi relacions pacífiques).

1.2.– Ruptura entre els blocs. Guerra freda.

Guerra freda. Conflicte entre els blocs per aconseguir el seu predomini en tots els dominis excepte l'enfrontament militar directe. Situació internacional extremament tensa en què les dues potències van iniciar una cursa d'armaments i van adoptar una actitud bel·ligerant que les va portar a l'enfrontament, bé que no arribaren mai a una lluita armada directa.

A/La causa principal de la instauració de la guerra freda va ser el desacord respecte a l'ordre polític que s'havia d'imposar després de la victòria. Tots dos blocs es van presentar com a alternatives democràtiques:

- Bloc Occidental. Encapçalat pels EUA. Desenvolupament de les llibertats individuals en un context de liberalisme parlamentari respectuós de les diverses opcions ideològiques. Existència legal de sindicats i partits polítics.
- Bloc Oriental. Encapçalat per l'URSS. El principal és la igualtat de possibilitats, per tant, les llibertats individuals no tenen cap fonament si abans no s'assegura aquesta igualtat de possibilitats.

La conseqüència immediata de la guerra freda va ser la bel·ligerància entre els dos blocs per tal d'assegurar-se en el seu bàndol el major nombre possible de països.

- Bloc Oriental. Va afavorir la construcció de les anomenades democràcies populars amb una economia socialitzada i una política exteriore clarament soviètica a Polònia, Romania, Hongria, Txecoslovàquia, Bulgària, Iugoslàvia i Alemanya Oriental. Amb el suport del poderós exèrcit soviètic els comunistes es van convertir en els amos de la nova situació i van eliminar l'oposició.
- Bloc Occidental. Es va intentar evitar la propagació del comunisme. Ex.: Gran Bretanya va intervenir a Grècia l'any 1945 per contrarrestar les forces de la guerrilla comunista. El 1947 els EUA van anunciar la doctrina Truman: la necessitat de modificar la política exterior americana i passar a una fase d'intervenció que assegurés el predomini del model capitalista als països no controlats per l'URSS.

B/ Una altra causa, que en aquest cas va provocar la ruptura definitiva entre els blocs, va ser el canvi de política exterior americana, el Pla Marshall, a canvi que s'expulsés dels governs els ministres comunistes. Característiques del pla marshall:

- Intervenció militar.
- Ajut econòmic a Europa. Crèdits a 4 anys a repartir entre els països que els acceptessin. El pla assegurava un control dels EUA sobre els Estats beneficiaris i tot promovent la unitat europea,

havia d'augmentar la resistència al comunisme. Va ser acceptat per tots els països excepte l'URSS i els països de l'est pel que significava de control dels EUA.

El Pla Marshall va significar una ràpida recuperació europea encara que fos supeditada al model americà i al seu lideratge financer i monetari.

C/ Una altra causa va ser el bloqueig alemany i la crisi txecoslovaca. Després de la seva capitulació l'any 1945, Alemanya va quedar dividida en 4 zones d'ocupació militar per part dels vencedors:

- 30% en mans dels russos i polonesos.
- 70% en mans de França, Gran Bretanya i Nord-Amèrica

Els acords de Postdam preveïen una reconstrucció a termini mitjà d'un Estat alemany democràtic, però com ja hem vist el concepte era molt diferent entre soviètics i aliats.

1948:

- Els anglo americans tenen intenció de crear un Estat Federal alemany separat de la zona russa. Es crea un sistema monetari comú pels països occidentals diferent dels de la zona oriental.
- Berlín(la capital) , es troba en la zona soviètica i com a resposta al punt anterior, el Kremlin decideix tancar fronteres i aïllar el sector occidental de la ciutat.

1949:

- Els aliats preparen una constitució que dona origen a la República Federal alemanya.
- Els soviètics, 5 mesos després, creen la República Democràtica Alemanya.

A Txecoslovàquia governava un front de tendències diverses que arribat un punt de crisi econòmica no van aguantar la pressió i el Partit Comunista i els sindicats, amb el suport d'una bona part de la població, van obligar el president de la república a dimitir. En les eleccions posteriors van aconseguir el 80 % dels vots. Com a resultat els comunistes havien aconseguit el poder i els occidentals ho van valorar com un cop d'estat.

A partir d'aleshores es va consolidar una profunda divisió entre els dos blocs, popularitzada amb el nom de teló d'hacer:

- Bloc aliat dels EUA política i després militarment amb la creació de l'OTAN.
- Bloc aliat de l'URSS que va formar una aliança econòmica COMECON i una aliança militar El Pacte de Varsòvia.

1.3.- Conflictes de la guerra freda.

Com ja hem dit quan definíem el concepte de guerra freda, les hostilitats entre les dues potències no es van arribar a manifestar en una lluita armada directa. La confrontació es va manifestar en conflictes localitzats, fora del seu territori, en forma de guerres llargues entre els aliats perifèrics de les potències.

Guerra de Corea. Després de la derrota del Japó, el nord de la península coreana va ser ocupat pels soviètics i el sud pels aliats. Es va acordar que després d'unes eleccions generals es tornaria a unir les zones però no es va aconseguir. L'any 1949 soviètics i nord-americans van retirar-se però la divisió es va consolidar: El Nord tenia una gran riquesa industrial i una administració comunista; el sud grans extensions agrícoles i un govern pro-occidental. El 1950 Corea del Nord envaeix Corea del sud. El president americà Truman envia tropes sota bandera de l'ONU; Xina (comunista) va mobilitzar tropes

per ajudar Corea del Nord i es va produir un gran enfrontament armat que podria haver conduït a la 3.ª G.M. El conflicte es va resoldre l'any 1953 però va consagrar la divisió de les 2 Corees.

Conflictes àrabo-israelians. Acabada la guerra els jueus europeus van plantejar la necessitat de reagrupar-se i de tornar a la seva antiga pàtria, Palestina. Gran Bretanya, potència colonial a la zona, va abandonar els territoris cedits al nou Estat Jueu i l'ONU es va fer càrrec del territori per resoldre el problema: una resolució de l'ONU de 1947 dividia Palestina en 2 parts, una sota control àrab i l'altra sota govern israelià. Era el naixement d'Israel (1948) que des del primer moment va haver d'enfrontar-se a conflictes bèl·lics: (EUA donava suport a Israel i l'URSS a l'OAP, Egipte i Síria.

- **Primer conflicte àrabo-israelià 1948-1949.** Motius: Expulsió dels palestins dels territoris lliurats a Israel; (foren reclosos en camps de refugiats) i el no reconeixement de l'Estat jueu per part dels països àrabs. La guerra es va iniciar per la lliga àrab i l'exèrcit israelià va ocupar la ciutat de Jerusalem (símbol jueu). L'any 1949 es va firmar un armistici que reconeixia la partició de Jerusalem en 2 zones i que lliurava nous territoris a Israel.
- Malgrat successives derrotes (2ª guerra àrabo-israeliana 1956), els àrabs no acceptaren la situació. Els refugiats palestins començaren a reivindicar la constitució d'un Estat Palestí i es van anar formant diverses organitzacions de lluita i resistència (OAP 1964 dirigida per Yàsser Arafat amb el suport del món àrab).
- Tercer conflicte. Guerra dels 6 dies. Els israelians van iniciar un nou enfrontament que confirmés definitivament el seu poder a la zona. Sense declaració de guerra, l'any 1967, van ocupar Betlem, Jerusalem, Jericó, El Sinaí fins a Suez. Van esclafar els exèrcits jordans, siris, egipcis que van intentar aturar-los.
- Quart conflicte. El president egipci va presentar una proposta de pau que va ser refusada per Israel. Llavors els egipcis van decidir desbloquejar la situació atacant Israel el dia que celebraven una festa sagrada de l'any 1973. Quan els israelians semblava que prenguessin la davantera, els àrabs van decidir iniciar la guerra econòmica: els àrabs van embargar el petroli destinat als EUA, van disminuir la producció i el preu augmentà progressivament. Les Nacions Unides van fer una proposta acceptada pels dos contendents.

Sis guerres en 4 decennis, un clima de lliuta fratricida i un enfrontament constant entre l'Estat d'Israel i els Estats àrabs fan de l'Orient Pròxim un focus permanent de tensió al món. Enmig d'aquest polvorí, el poble palestí és el que més fortament ha patit les conseqüències d'aquest estat de guerra. Des de la partició de Palestina el 1948 l'èxode forçat dels palestins ha commogut les consciències de l'opinió pública internacional. El problema s'agreujà el 1967 quan l'exèrcit israelià va envair la resta de territoris de Palestina on hi havia la població àrab i va deixar el poble palestí definitivament sense Estat i sense terra. Més de 300.000 habitants de la Cisjordània i la Gaza es van haver de refugiar a Jordània, mentre que la resta, prop d'un milió, va quedar sota el control de les noves autoritats israelianes.

La disgregació dels palestins va donar origen a un ampli moviment de resistència que es va estructurar cap al 1964 al voltant de l'Organització per a l'alliberament de Palestina (OAP). Des del 1967, i com a mitjà per cridar l'atenció sobre el problema del seu poble, aquesta organització va adoptar com a mètode de propaganda l'acció directa i terrorista contra els interessos i els col·laboradors d'Israel. El suport dels països àrabs a les accions de l'OAP i el refugi que van oferir als seus membres va donar lloc a la intervenció militar d'Israel contra el Líban i l'atac sistemàtic als camps de refugiats. Al seu torn, l'OAP ha anat canviant de tàctica i ha anat abandonant les accions més individuals i els atemptats terroristes, que li restaven suport internacional. Així, va iniciar, des del Nadal del 1987, tot un moviment d'insurrecció civil de la població àrab dels territoris ocupats per Israel, la "intifada", per tal de protestar per la inexistència d'un Estat sobirà palestí. El moviment culminà el 15 de novembre de 1988 amb la proclamació, per part de l'OAP, de l'Estat Palestí, encara que de moment no ha passat de ser un gest simbòlic.

1.4.- Coexistència pacífica.

A començaments dels anys 60 es creia que calia acceptar l'existència dels 2 blocs i es va iniciar una nova etapa anomenada coexistència pacífica. Això va comportar una sèrie de canvis en les 2 potències:

Canvis a l'interior de l'URSS. La mort de Stalin l'any 1953 va afavorir transformacions polítiques acompanyades de reformes econòmiques i socials. En el Congrés del PCUS l'any 1956 es van reconèixer públicament els errors de l'època de Stalin (purgues polítiques, col·lectivització forçosa...) i es van aprovar noves directrius en política exterior:

- coexistència pacífica entre els blocs.
- La no exportació de la revolució.
- Possibilitat d'accedir al socialisme per diverses vies, inclosa la parlamentària.

La vella guàrdia stalinista s'oposava a la democratització del país i l'any 1966 es va aconseguir paralitzar les reformes econòmiques i socials, però les decisions en política exterior es van respectar.

Canvis a l'interior dels EUA. L'any 1956 Eisenhower va palesar una nova disposició política apartant del elements més anticomunistes i dretans protagonistes de la guerra freda. Es va donar per tancada la persecució de persones sospitoses de tenir una ideologia comunista.

L'any 1960 l'elecció d'un president demòcrata, J.F: Kennedy, va donar un tomb més radical a la política exterior: la lluita a favor de la ciència i la tècnica (la conquesta de l'espai). Va intentar esborrar la visió militarista dels anys 50 (excepte la guerra del Vietnam).

1.5.- Cap a la distensió internacional.

Els primers passos els va fer l'URSS, QUAN L'ANY 1956 VA ANUNCIAR ELS PRINCIPIS DE LA COEXISTÈNCIA PACÍFICA:

- Respecte de la integritat territorial i de la sobirania.
- No agressió en els afers interns.
- Coexistència pacífica, cooperació econòmica i igualtat i ajut recíprocs.

Els dirigents internacionals es van presentar com a amants de la pau i van iniciar un diàleg entre les potències per frenar la cursa d'armaments i aconseguir un equilibri entre els dos blocs.

Les dues superpotències acceptaven les diferències ideològiques i les àrees d'influència respectives en un intent d'evitar un enfrontament directe. Causes:

- L'empat atòmic pervéia la destrucció mútua en el cas que esclatés un conflicte.
- Calia intensificar les relacions comercials i augmentar els intercanvis.
- La descolonització va fer emergir un conjunt de països que no tenien res a veure amb la política de blocs.

Signes evidents del nou clima de distensió:

- 1961. Entrevista entre Kennedy i Khruixtov.
- 1963. EUA, URSS i Gran Bretanya signen un acord de prohibició de certes proves nuclears.
- Establiment de línies telefòniques directes entre els mandataris dels EUA i L'URSS.
- 1972. Converses de limitació d'armament i conveni de renúncia a les armes biològiques i químiques.

2.- Descolonització i subdesenvolupament a l'Àfrica.

La fi dels imperis colonials, després de la 2ª G.M., ha estat un dels grans esdeveniments del s. XX. L'any 1914 el 84% del territori mundial era en mans de les potències colonials europees. En tan sols dues dècades (1945-65) la majoria de les colònies europees van assolir la independència.

A mitjans dels anys 50 els nous Estats es van reunir a la Conferència de Bandung per tal de proclamar els seus drets i fer públiques les seves reivindicacions. Aquesta conferència va representar l'entrada del tercer món a la política mundial.

Tanmateix, la consecució de la independència no va acabar amb tots els mals d'aquests països, molts dels quals continuen tenint una dependència econòmica envers les antigues metròpolis i problemes de subdesenvolupament greus.

2.1.- Els orígens de la descolonització.

En el període d'entreguerres es començaren a entreveure alguns dels factors que anys més tard feren un paper fonamental en el procés de descolonització:

- La revolució d'Octubre. Va fer néixer en molts pobles l'esperança de l'alliberament nacional.
- Partits de caire nacionalista. Foren decisius en la independència.
- Insurreccions de caire nacionalista. Reprimides amb gran duresa.

Ara bé la causa primordial que més va contribuir a la descolonització fou la 2ª G.M. que va agreujar les dificultats socials i econòmiques de les velles metròpolis i van crear les condicions adients perquè els moviments d'alliberament assolissin els seus objectius.

- Afebliment de les metròpolis. La 2ª G.M. va posar de manifest la debilitat de les potències colonials. El mite de la metròpoli invencible es va acabar quan França i Gran Bretanya foren, en un primer moment, vençudes per les potències de l'eix a les seves colònies de l'Àfrica i l'Àsia. Quan després els aliats van guanyar la guerra i França i Gran Bretanya tornaren als seus dominis colonials, es van adonar que aquests territoris no volien tornar al colonialisme i tenien moviments d'alliberament nacional. Els va costar molt imposar ordre però tot i així la guerra els havia afeblit molt econòmicament i no disposaven de mitjans per lluitar contra uns moviments d'alliberament cada vegada més generalitzats. Aleshores van començar a negociar les independències.
- Context internacional favorable. La 2ª G.M. va significar la consolidació d'un nou equilibri internacional en el qual les velles potències colonials van passar a un segon terme davant el sorgiment de les dues superpotències: EUA i L'URSS, les quals aviat es van mostrar contràries al colonialisme (perquè així podrien augmentar la seva influència en el sí dels nous estats emergents) al mateix moment que l'ONU en la seva carta fundacional no oblidava els drets dels pobles colonitzats. L'anticolonialisme tenia cada vegada més defensors a escala mundial, aquest fet juntament amb l'afebliment econòmic de les metròpolis, va contribuir a l'embranchada que van prendre els moviments nacionalistes a favor de la independència.
- Els moviments nacionalistes. Després de la 2ª G.M. els moviments nacionalistes es van estendre per totes les colònies difonent els ideals independentistes. Van crear organitzacions polítiques i militars per enfrontar-se a la metròpolis i iniciar la construcció d'un estat independent. Aquests grups independentistes eren d'ideologia diferent (comunista, nacionalista estrictament, nacionalisme religiós, nacionalistes ètnics). Molts d'aquests grups van tenir líders carismàtics que sovint pertanyien a poderoses famílies indígenes però havien estat educats en universitats europees.

2.2.- El procés descolonitzador.

A molts llocs, les metròpolis es negaren a acceptar l'emancipació de la colònia i per tant la consecució de la independència va haver de passar per una cruenta guerra d'alliberament nacional. En altres casos la independència es va aconseguir mitjançant una negociació per les dificultats d'enfrontar-se en una guerra.

INDEPENDÈNCIA DE L'ÀSIA

ÍNDIA. Fou el principal focus nacionalista de l'Imperi britànic. Des del període d'entreguerres existia el Partit del Congrés que recollia un sector més conservador juntament amb un més progressista que sota el lideratge de Gandhi reivindicava la independència total, la qual no s'aconseguí d'una manera pacífica, car l'any 1942 el Partit del Congrés fou declarat il·legal i els seus membres durament perseguits. A la Gran Bretanya arribaren al govern els laboralistes, més partidaris de la descolonització, i a partir de 1946 es va crear un govern provisional a l'Índia i l'any següent es va elaborar un pla d'independència. Ara bé es van produir fortes convulsions fomentades pels britànics entre la majoria hindú i la minoria musulmana que va acabar pràcticament en un conflicte civil. Finalment l'any 1947 Londres va decidir concedir la independència dividint la colònia en dos estats: Pakistan poblat per musulmans i l'Índia poblada per hindús. La partició va comportar el desplaçament d'una zona a l'altra de 12 milions de persones, massacres i nombroses reivindicacions territorials que provocaren conflictes posteriors.

INDONÈSIA. Va ser el primer territori que va proclamar la independència. Un fort moviment nacionalista va proclamar la República l'agost de 1945. Van estar en guerra contra els holandesos però com estaven molt afeblides les tropes finalment van iniciar negociacions que van culminar l'any 1949 amb la creació d'un nou estat independent.

INDEPENDÈNCIA DEL MÓN ÀRAB.

A l'Orient Mitjà existien Estats independents com Iran i Turquia, d'altres estaven sota un forta tutela britànica (Egipte) i la major part del territori estava sotmès al règim de protectorats internacionals sota la vigilància de França i Gran Bretanya (Síria, Liban i Palestina). El 1945 el govern britànic va decidir abandonar els protectorats i el resultat més palpable fou la creació de l'Estat d'Israel (1948). Aquest fet va significar la declaració de guerra dels països àrabs veïns. La derrota dels àrabs va tenir conseqüències per Egipte. En aquest país la monarquia fou enderrocada per un grup d'oficials (Nasser) panàrabs que van proclamar la República. Van aconseguir que els britànics abandonessin la zona (1953) i després volien nacionalitzar el Canal de Suez (1956) (perquè consideraven que era propietat d'Egipte i els països europeus l'estaven explotant). Els antics propietaris van reaccionar: tropes franco-britàniques intervingueren el canal i aprofitant l'avinentsa, els israelians atacaren Egipte. Finalment Egipte pogué prendre possessió del canal i Nasser es consolidà com un dels líders del moviment panarabista i furiós anticolonialista. L'exemple egipci va copsar el món àrab i començaren moviments revolucionaris de caire popular oposats als règims conservadors prooccidentals. Les revolucions es van succeir i doneren lloc a noves repúbliques amb la voluntat d'aconseguir la vertadera independència.

LA INDEPENDÈNCIA DEL MAGRIB: ALGÈRIA.

El Magreb va seguir dues vies diferents per aconseguir la independència:

- **Negociada.** (Marroc i Tunísia). Eren protectorats francesos on havia un govern local fictici. Els interessos de la metròpoli eren escassos així com la seva presència. Els moviments nacionalistes dugueren a terme actes terroristes cada vegada pitjor. Davant la volada dels aconteixements i gràcies a l'existència d'una èlit local, França va iniciar amb ella les converses per arribar a una independència progressiva.

-

- **Bèl·lica. Algèria.** El cas era diferent perquè França hi tenia molts interessos i per bona part de l'opinió pública la cessió de la colònia era considerada com una traïció. Els intents reformistes francesos van fracassar i l'any 1954 un grup nacionalista va veure la insurrecció armada l'única solució per assolir la independència. Es va constituir El Front d'Alliberament Nacional (FAN), que es va guanyar el suport de la majoria del poble. França no volia cedir i va emprar tots els mètodes per sufocar la insurrecció. El problema algèria va fer trontollar la metròpoli i el maig de 1958 un cop de força de l'exèrcit amb el suport de la població europea d'Algèria, va provocar la fi de la IV República Francesa i el retorn al poder del general DE Gaulle, l'únic que semblava, en aquells moments, capaç de salvar la colònia. A Algèria es va formar un govern provisional que comptava amb prou suport internacional. A França aquesta guerra li costava molts diners, l'opinió pública es girava contra ella i molts intel·lectuals francesos criticaven els mètodes repressius emprats pel seu propi país a la colònia. Davant aquests aconteixements DE Gaulle va fer un tomb radical i l'any 1959 va reconèixer el dret d'autodeterminació del poble algèria. La població francesa de la colònia es va sentir traïda per París i es va rebel·lar des del 1960 al 1961. La rebel·lió fou esclafada i en les negociacions entre França i Algèria es va acordar la independència d'aquesta, corroborada per la població de la metròpoli en un referèndum en el qual el 90% dels francesos hi estaven d'acord. El juliol de 1962 es va proclamar la República Popular Democràtica d'Algèria.

EL DESVETLLAMENT DE L'ÀFRICA NEGRA.

Entre 1955 i 1965 a Àfrica hi va haver una successió d'independències algunes a la força i altres negociades. A tot arreu, però hi va haver conflictes entre les diverses ètnies i èlits dirigents moltes de les quals no volien trencar amb la metròpoli. Així es van crear molts estats les fronteres dels quals no coincidien amb les ètnies que els habitaven.

- **Àfrica britànica.** La majoria de territoris es van fer independents d'una manera pactada, excepte Kenya
- **Zona austral.** Cap a 1961 els colons blancs de sudàfrica es van negar a acceptar la política general de l'imperi britànic i es van proclamar independents i van consolidar un règim d'apartheid envers la població negra majoritària (70%). El nou govern blanc va promulgar lleis segregacionistes que marginaven els negres en guetos fora de qualsevol àrea de poder o desició. Això provocà la lluita de la majoria negra per canviar la situació de discriminació en què vivien, lluita que va tenir en Nelson Mandela el representant més destacat que va estar 26 anys empresonat. 1991 una nova legislació posa fi a l'apartheid.
- **Zona francesa.** La majoria de colònies van aconseguir l'emancipació d'una forma gradual. El fet més decisiu el va protagonitzar De Gaulle quan l'any 1958 va proposar un referèndum en el qual les colònies africanes podien triar entre una autonomia dins França o la independència amb la supressió de tots els ajuts econòmics per part de la metròpoli. Els territoris que van acceptar l'autonomia en realitat no van funcionar mai així i l'any 1960 es va convertir en una independència absoluta.
- **Congo Belga.** Un dels casos més conflictius. La metròpoli es va aprofitar de les rivalitats existents entre les diverses ètnies per defensar els seus interessos colonials. Un cop proclamada la independència l'any 1960, els blegues per mantenir els seus interessos miners a la zona van provocar un moviment secessionista per separar la zona minera de la resta del Congo. El 1961 es va iniciar una guerra civil, amb la intervenció de l'ONU. El 1965 el general Mobutu va donar un cop d'estat i va imposar el seu poder a ambdues zones. L'any 1966 va passar a anomenar-se Zaire.

3.- Subdesenvolupament a l'Àfrica.

Tercer món. Terme que designa els països subdesenvolupats on la subalimentació, el creixement demogràfic, la subordinació econòmica i la inestabilitat política són a l'ordre del dia.

Subdesenvolupament. Conjunt de grans desequilibris que pateixen països del tercer món, que a la llarga impossibiliten un desenvolupament coherent. Característiques:

- **Elevat creixement demogràfic.** Creixement molt més lent que la riquesa.
- **Subalimentació i nutrició insuficient.** Agricultura tradicional amb una productivitat molt baixa contraposada a grans plantacions modernitzades que conreen productes destinats a l'exportació. En el cas de l'Àfrica es creu que és una espècie d'esponja que només pot subsistir gràcies a l'ajut alimentari de l'exterior però en realitat és una font rica i perenne de productes que consumeixen diàriament els països desenvolupats: carn, llegums, te, cafè, cacau, sucre i flors naturals per guarnir les taules dels àpats. També cal afegir que la sequera és un gran problema en aquestes zones, el desert ha devorat la meitat del seu territori, les terres són poc fèrtils, no hi ha sistemes d'irrigació. Caldria destinar molts diners de l'ajut humanitari per desenvolupar projectes que impedeixin la desertització del sòl i fomentin l'aprofitament de l'aigua. Caldria també eliminar la dependència vers els països desenvolupats.
- **Baix nivell d'industrialització.** Estructures artesanals arcaiques contraposades a grans multinacionals.
- **Baix nivell de producció.** Als països del Tercer Món hi viuen el 68% de la població però tant sols s'hi produeix el 12% de la producció mundial. En conseqüència la renda per càpita és molt baixa.
- **Alts índexs d'atur.**
- **Creixement accelerat de les ciutats.** No disposen de la infraestructura necessària per aquest creixement i sorgeixen barris marginals on abunda la misèria.
- **Mancança de serveis sanitaris, seveis socials.**
- **Baix índex d'educació i d'alfabetització.**
- **Dualisme social.** Minoria molt rica i la gran majoria extremament pobre.
- **Política inestable.** Malgrat l'existència de constitucions on es garanteixen les llibertats individuals, en molts d'aquests països no són respectades. La policia i l'exèrcit empenen mètodes que respecten poc els drets humans. En la majoria un partit únic monopolitza el poder. L'elevat índex d'analfabetització i la marginació política de bona part de la població obstaculitzen el funcionament de la democràcia. La inestabilitat és un mal endèmic i els cops d'estat militars o les guerrilles revolucionàries han imposat una dinàmica en la que la violència és l'única manera d'accedir al poder. Moltes vegades la inestabilitat ve donada pel fet que molts estats nous es van construir sobre la base de fronteres creades artificialment pels colonitzadors (sobretot a l'Àfrica) i la qüestió de territorialitat suscita nombrosos enfrontaments amb els estats veïns.

Malgrat algunes excepcions, colonialisme i subdesenvolupament van estretament lligats.

El neocolonialisme. Tutela que moltes antigues metròpolis encara exerceixen sobre les excolònies. A la majoria dels nous estats la independència política no va anar acompanyada d'una independència econòmica. El neocolonialisme ha imposat unes relacions econòmiques que han menat la majoria dels pobles del Tercer món vers el subdesenvolupament.

Com van aconseguir les metròpolis mantenir els seus interessos econòmics:

- En molts casos la independència política es va aconseguir d'una manera negociada amb l'èlit local per tal que la metròpoli pogués mantenir-hi els seus interessos econòmics. (és el cas de la majoria de colònies de l'Àfrica negra).
- Quan un moviment popular posava en perill els interessos de la metròpoli, aquesta no dubtava en començar una guerra civil donant suport als govern conservadors prooccidentals

- **Utilització de les rivalitats ètniques o religioses en benefici de la metròpoli per provocar conflictes armats o separacions.**

Com funciona el neocolonialisme al tercer món per impedir que les economies locals prosperin.

- **Dependència comercial.** Els països subdesenvolupats s'han convertit en proveïdors de primeres matèries a baix preu, però després han d'importar els productes elaborats dels països rics molt cars per les seves rendes. La solució seria pujar el preu de les primeres matèries però no poden perquè aquests preus són fixats per les borses de comerç internacional en benefici dels països rics. Venen barat i compren car. És evident que així mai podran acumular el capital necessari per finançar el seu desenvolupament econòmic.
- **Dependència financera.** Sovint han de demanar préstecs als bancs internacionals per finançar les importacions o pagar les costoses guerres que la seva situació política provoca. Per un altre cantó les empreses modernes que hi ha en aquests països són de capital estranger i per tant els beneficis tant dels préstecs com de les empreses tornen als seus països d'origen. Així es crea un flux de capital dels països pobres als rics.
- **Dependència tecnològica.** Com no tenen tecnologia pròpia ni mitjans propis per aconseguir-la l'han de comprar a preus molt elevats als països rics.

1

9